

NYUGAT - MAGYARORSZÁGI EGYETEM
Simonyi Károly Műszaki, Faanyagtudományi és Művészeti Kar

Doktori (PhD) értekezés tézisei

DEKONSTRUKCIÓ ÉS REKONSTRUKCIÓ
*A XVII - XVIII. századi magyar férfi öltözetek jellemző szabásformáinak
rekonstrukciós elemzése*

HOTTÓ ÉVA

Sopron

2014

Doktori Iskola: Cziráki József Faanyagtudomány és
Technológiák Doktori Iskola
Vezető: Prof. Dr. Tolvaj László egyetemi tanár

Program: Rosttechnikai Tudományok
Vezető: Dr. Winkler András professor emeritus

Tudományág: Anyagtudományok és technológiák

Témavezetők: Dr. Kovács Zsolt professor emeritus
Dr. habil. Kisfaludy Márta egyetemi docens

1. Bevezetés

Régi öltözetekkel elsősorban a textilrestaurátorok, muzeológusok, viselettörténetben is járatos művészettörténészek, jelmeztervezők és a szakmaterület oktatói foglalkoznak, míg a mai ruhákkal leginkább az öltözéktervező iparművészek és a ruhaipari szakemberek. A két terület között szerves kapcsolat van, mivel a ruha tervezők időről időre visszanyúlnak a régi korok öltözékeihez, ötletet merítve a régmúlt idők ruhaformáiból. Ruhaipari szakemberként mindig is érdekelt a ruhák konstrukciós kialakítása. A szerkesztés, modellezés kreatív folyamata során kerül meghatározásra a készítendő öltözet sziluettje, és egyéb formai részletei. A ruha készítőjének tudnia kell, hogy az általa elkészített szabásminták alapján, a textilanyagból kiszabott részek, az összevarrás után valóban a kívánt formát eredményezik-e. A számítógépes programok sok segítséget nyújtanak ebben a munkában, azonban az érdemi, alkotó rész továbbra is emberi tényezőktől függ.

Kutatásom témája, jellegéből adódóan, több szakmaterületet érint. A fent említett szakmák képviselői eddigi kutatási eredményeit használok fel és szintetizálom, természetesen nem nélkülözve konstruktóri szaktudásomat és az informatikusok által kifejlesztett számítógépes szakmai programokat sem.

A tudományos probléma megfogalmazása

A ruha szabását autentikusan bemutató, korhű öltözetek egyrészt a muzeológusok méretpontosan lerajzolt szabásmintái alapján, másrészt a korabeli szabásmintarajzok felhasználásával készíthetők.

Magyarországi textilgyűjtemények öltözetdarabjainak speciálisan a szabás szempontjából bemutató, a szabásminták pontos formáját és méreteit is tartalmazó átfogó tematikus feldolgozások nem léteznek, illetve nincsenek publikálva. A megjelent tanulmányokban közölt egy-egy szabásmintarajz méretmegadás nélküli.

A történeti Magyarország területén található szabó céhek szabásmintakönyveit Dr. Domonkos Ottó történész, néprajzkutató, muzeológus gyűjtött össze. A különböző publikációkban a mintakönyvek egy-egy ábráját megjelentették, utalva az egyes ruhatípusok szabásformájára, azonban a benne szereplő öltözetekből mindössze egy női öltözet és egy magiszter köntös rekonstrukciója készült el, a látványt illetően korhű formában. A férfi öltözetek jellemző darabjainak, például a nadrágok ilyen típusú feldolgozása eddig még nem történt meg.

2. A kutatómunka célja, jelentősége, aktualitása

A magyarországi céhes szabók mintakönyveiben szereplő 17-18. századi magyar férfi viseletek jellemző öltözetdarabjait bemutató mintarajzok rekonstrukciós megjelenítését tűztem ki célul.

Dolgozatomban arra a kérdésre keresem a választ, hogy a mintakönyvben szereplő rajzok hogyan értelmezhetőek, és azok alapján egy mai testalkat méreteire milyen módon készíthető el egy korabeli öltözetdarab. Keresem a szabásrajzok alapján elkészíthető ruhadarabok korszerű bemutatásának lehetőségét és a szabásformák feldolgozásának további irányait. Közvetlen céлом, egy olyan módszer kidolgozása, mellyel a céhes mintakönyvek rajzai előbb valós méretű szabásmintákká alakíthatók, majd virtuális megjelenítésre alkalmassá tehetők.

Korabeli ruhadarabok készítésével filmes- és színházi jelmezek, hagyományörző viseletek stb. készítői foglalkoznak. Ezeknél az öltözeteknél sokszor csak a megfelelő látvány elérése a cél, melyet a felhasználás jellegétől függően célszerű technológiai és formai változtatásokkal érnek el. Általában napjaink szabásminta készítési módszereivel alakítják ki a régi viseletek szabásmintáit, mai ruhatípusok alapszerkesztéseiből kiindulva, a kívánt sziluettnek megfelelően modellezve, átalakítva azokat. Így, a régi ruhaformák szabásának pontos megfigyelése nélkül is, a kivitelezési színvonalától függően, többé-kevésé az eredetihez hasonló öltözetdarabok készülnek. A ruhakészítők munkáját is segítené, ha minél több eredeti szabásmintát bemutató anyag látna napvilágot. A múzeumok ma már egy-egy téma minél sokrétűbb, több nézőpontból történő megközelítésére, bemutatására törekednek. A kiállításokon korszerű technikákat használnak fel a különféle műtárgyak bemutatásához. A 3D-s programok felhasználásával új lehetőség nyílik a különféle tárgyak, így az öltözetek bemutatására is.

3. A kutatás módszere

A disszertáció elkészítése során a kitűzött célok megvalósításához az empirikus kutatás módszerét választottam. Egy világhírű, külföldi gyűjtemény jelmeztárában, valamint hazai múzeumok textilgyűjteményeiben tanulmányoztam a ruhadarabok technológiai megoldásait, díszítéseit, szabását, megmértem a ruhadarabok méreteit és a kiválasztott daraboknak elkészítettem a szabásmintáit. Az eredeti öltözetek szabásának tanulmányozása elengedhetetlenül szükséges volt a céhes mintakönyvi szabásrajzok értelmezéséhez. Analizáltam a mintakönyvek kiválasztott szabásrajzait, majd összehasonlító elemzést végeztem az eredeti szabásmintákkal.

A gyakorlati tapasztalatok alapján feltételeztem, hogy a céhes szabó mintakönyvek rajzai alapján az egyes öltözetdarabok szabásmintái konkrét méretre elkészíthetők.

Feltételezésem igazolására módszert dolgoztam ki az eredeti mintarajzok mai, adott testméretekre történő transzformálására. Elkészítettem egy férfi magyar nadrág és dolmány céhes mintarajzok szerinti, mai testméretre adaptált szabásmintáit. A valós méretben elkészített szabásminták alapján rekonstruálható a korabeli öltözetdarab. Ennek bizonyítására esettanulmányt készítettem, majd felvázoltam az autentikus szabásminták felhasználásának további lehetséges területeit.

4. A kutatómunka tézisei

Kutatómunkám eredményeit az alábbi megállapításokban foglaltam össze.

1. Tézis

A szerző megállapítja, hogy a magyarországi céhes szabók mintakönyveiben bemutatott ruhadarabok fő alkatrészeinek szabásmintái csak *szerkezeti vázlatoknak* tekinthetők. Az alkatrészek szöveten történő pontos elhelyezését sem mutatják be, azonban az egyes alkatrészek jelölt varrásvonalak utalnak a szöveten történő elhelyezés irányára.

- 1.1. A mintakönyvek kicsinyített alkatrészrajzai csak részben arányosak, nem pontos, mérhető kicsinyítéssel készültek, csupán az alkatrészek formáját mutatják be. A rajzok egyes részeire írt méretek néhány mintakönyv ábráján jelöltek. A méretek alapján átrajzolt minták torzulnak, így egyszerű felnagyítással nem használhatók.
- 1.2. A mintakönyv rajzai a szakmában kialakult szokás szerint fél szabásmintákat, azaz elejeközéptől hátközépig elkészített rajzokat ábrázolnak, melyek között előfordulnak egymásra rajzolt, egymáshoz képest elforgatott, és befejezetlen alkatrészrajzok is. A ruhadarabok kiegészítő alkatrészeinek (gallér, zseb, bélés stb.) szabásrajzai a könyvekben nem szerepelnek, pedig ezek kiszabása a kivitelezéskor elengedhetetlen.
- 1.3. Az alkatrészek szöveten történő pontos elhelyezését a mintakönyvek nem tartalmazzák, csak egyes ruhaalkatrészekben látható a szövetsáv szélességének jelölése, ill. az esetleges toldási helyek varrásvonalai, melyekből következtetni lehet a szöveten történő elhelyezésre és így a szabás irányára. A szerző bebizonyította, hogy a magyar nadrágszárba berajzolt toldási vonalak alkatrészen túli meghosszabbításai, derékszögben találkoznak, melynek egyik vonala a lánc, míg a másik vonala a vetülékiránnyal párhuzamos, a szövött anyagon történő elhelyezésnél. Ezt támasztják alá a fennmaradt korabeli nadrágok toldási vonalainak elhelyezkedései is.

2. Tézis

A normál emberi testalkat egyes részeinek, a test egészéhez viszonyított fő hosszúsági arányai az idők során nem változnak, valamint az egyes ruhatípusok készítéséhez szükséges főbb testméretek és azok méretvételének módja közel azonos.

- 2.1. A szerző a testarányokra vonatkozó megállapítását, az ókorból származó megfigyelések adatainak és napjaink felnőtt, férfi testméret adatainak összehasonlításával bizonyította. A test arányainak, valamint egy ruhadarab viselési módjának és méreteinek ismeretében, a ruhadarabot viselő személy testalkatának főbb méretei megállapíthatók.
- 2.2. A magyarországi céhes mintakönyvekben nincs adat a ruhák készítéséhez szükséges méretekről és a méretvétel módjáról. A korabeli források hiányában, csak a későbbi korokból származó ábrázolások és írásos dokumentumok alapján lehet következtetni a test mérésének módjára vonatkozó régi módszerekre. A szerző összehasonlítást végezett a 19. században és a napjainkban alkalmazott, ruházat készítéséhez szükséges méretek méretvételi módszereiről és megállapította, hogy az egyes ruhatípusok készítéséhez szükséges főbb testméretek és azok méretvételének módjai közel 150 év elteltével lényegében nem változtak. Ezek alapján arra a következtetésre jutott, hogy a szaktudás átörökítése folytán, a ruhák készítéséhez a vizsgált korokban is hasonló módon mérték az emberi alkatokat.

3. Tézis

A 17-18. századi magyarországi céhes szabók mintakönyveiből kiválasztott férfi öltözékek jellemző ruhadarabjainak szabásrajzain, a szabásformák lassú, folyamatos változása figyelhető meg, melyet a korabeli művészeti ábrázolások, fennmaradt írásos emlékek és öltözékek is igazolnak.

A magyar nadrág szára egy részből szabott, melynek a 16-18. században viselt változatánál a szár összevarrása a hátrész élvonalán helyezkedik el. A szerző kutatási eredményeivel bizonyította, hogy a szár összevarrásának vonala fokozatosan tolódik el a szár külső oldalának irányába, míg a 19. században az egy részből szabott nadrágszár összevarrása már a szár külső oldalvarrásánál található.

4. Tézis

A korabeli, öltözetekre vonatkozó képzőművészeti alkotások, írásos dokumentumok és fennmaradt ruhadarabok tanulmányozása során megfigyelt részletek ismeretében, a céhes mintakönyvek ábrái alapján, a régi ruhatípusok szabásmintái, egy konkrét testalkat ismert arányaira és méreteire elkészíthetők. A testalkat méretei és az adott ruhadarabhoz szükséges kényelmi többletek figyelembevételével, a testarányok alapján meghatározhatók a mintakönyvben ábrázolt régi ruhatípusok fő alkatrészeinek szabásmintái.

A szerző az általa kidolgozott új módszerrel bizonyította, hogy a 17. századi magyarországi céhes mintakönyvekben található magyar nadrág és dolmány szabásrajzok, egy adott testméretre megszerkeszthetők. Ily módon, a mai testméretre adaptált szabásminták alapján elkészített ruhadarabok, a korabeli öltözetek szabását hitelesen jelenítik meg.

5. Tézis

A céhes szabók mintakönyveinek szabásrajzai alapján, egy adott testalkat méreteire adaptált, eredeti méretnagyságban elkészített szabásminták lehetővé teszik az adott öltözetdarab térbeli megjelenítését, a ruházati iparban alkalmazott háromdimenziós számítógépes programok segítségével. Ezáltal a korabeli szabásformák pontosan bemutathatók.

A szerző állítását két férfi öltözetdarab, a magyar nadrág és a dolmány esetében bizonyította. A bemutatott módszerrel így olyan öltözetdarabok is megjeleníthetővé válhatnak, melyek már nem léteznek, illetve bár a múzeumokban még megtalálhatók, az állapotuk miatt bemutatásra már nem alkalmasak.

5. A kutatómunkával kapcsolatos fontosabb publikációk

Folyóirat cikkek

Hottó, É. – Dr. Kisfaludy, M.: A magyar nadrág formaváltozása. Magyar Textiltechnika, (eISSN 2060-453x) LXVII. évf. 2014 - közlésre elfogadva

Hottó, É.: Madarska narodna nošnja u suvremenoj modi. Tekstil, Zagreb, Kroatien, (ISSN 0492-5882) Vol 62. 2013/5-6, pp. 249-255

Hottó, É.: Magyar népviselet napjaink divatjában. Magyar Textiltechnika, (eISSN 2060-453x) LXV. évf. 2012/1. pp.37-39

Hottó, É. – Szűcs Á.: Történeti korok öltözeteinek reneszánsza. Magyar Textiltechnika, (ISSN 1788 1722) LXI. évf. 2008/5. pp.126-128

Tudományos konferencia kiadvány

Hottó, É.: The change in the pattern of the Hungarian trouser from the second half of the 16th century to the end of the 19th century; 4th International Joint Conference on Environmental and Light Industry Technologies 20-21 November 2013. Budapest, Óbuda University; (ISBN 978-615-5018-93-0) - közlésre elfogadva

Hottó, É.: Szűrujjasok XXI. századi újraértelmezése. Textil-ruha-bőr Jubileumi konferencia és alumni fórum, 2012. 06. 22. Óbudai Egyetem (ISBN 978-615-5018-34-3) Budapest, pp. 19-26

Hottó, É.: Hungarian folk costumes and fashion. 2nd International Joint Conference on Environmental and Light Industry Technologies 21-22th of November 2011. Óbuda University, Hungary (ISBN 978-615-5018-23-7) pp. 309-312

Hottó, É.: Tailoring today and in the past. International Joint Conference on Environmental and Light Industry Technologies 18-19th of November 2010. Óbuda University, Hungary (ISBN 978-615-5018-08-4) pp.433-440

Hottó, É.: A viselet-feldolgozás problémája a történeti viseletek területén: Reneszánsz kori női öltözet feldolgozása. Jövőbe mutató technológiák a környezetvédelemben és a könnyűiparban c. konferencia, 2009. nov. 12. Budapesti Műszaki Főiskola pp. 55-60

Hottó É. – Szűcs, Á.: Kollekción a reneszánsz jegyében. Tudomány és innováció a jövő szolgálatában c. konferencia 2008. 11. 07. Budapesti Műszaki Főiskola, (ISBN 978-963-7154-79-9) pp. 137-142

Hottó, É. – Szűcs, Á.: The connections of construction shaping and the silhouettes of Hungarian folk costumes in historic times. Új megközelítések egy tradicionális iparág innovációjában (35 éves a főiskolai képzés és kutatás a könnyűiparban) 2007. 11. 19. (ISBN 978-963-7154-66-9) pp. 61-65

Tudományos konferencia poszter

Hottó, É.: The change in the pattern of the Hungarian trouser from the second half of the 16th century to the end of the 19th century. 4th International Joint Conference on Environmental and Light Industry Technologies 20-21 November 2013. Budapest, Óbuda University

Hottó, É.: Hungarian folk costumes and fashion. 2nd International Joint Conference on Environmental and Light Industry Technologies 21-22th of November 2011 Budapest, Óbuda University

Hottó, É.: Tailoring today and in the past. International Joint Conference on Environmental and Light Industry Technologies 18-19th of November 2010. Budapest, Óbuda University

Hottó, É. – Szűcs Á.: Kollekción a reneszánsz jegyében. Tudomány és innováció a jövő szolgálatában, workshop; 2008. 11. 07. Budapesti Műszaki Főiskola

Konferencia előadás

Hottó, É.: Szűrujjasok XXI. századi újraértelmezése. Jubileumi Konferencia és Alumni Fórum, "Textil, ruha, bőr... van, ami összeköt!" Óbudai Egyetem, Budapest, 2012. 06. 22.

Hottó, É. – Szűcs Á.: A konstrukció kialakítás és a szilettek összefüggései a történelmi korok és a magyar népviseletek tükrében. Új megközelítések egy tradicionális iparág innovációjában (35 éves a főiskolai képzés és kutatás a könnyűiparban) Tudományos Konferencia, Budapesti Műszaki Főiskola, Budapest 2007. 11. 19.

Hottó, É.: A női szabászat elemzése a hagyományok tükrében. Tudományos Konferencia Budapesti Műszaki Főiskola, Budapest, 2002. 11. 29.